

Acubieb 1999

Theo Peeters

Ook in het laatste jaar voor de eeuwwisseling was er weer een groot aantal aculeaten-publicaties van Nederlandse bodem. Enkele engelstalige publicaties over onderzoek aan Nederlandse universiteiten en/of van veldwerk in Nederland, zijn eveneens onder het kopje 'Literatuur Nederland' opgenomen. Als we de laatste zes van de negentiger jaren op een rij zetten wat betreft de voor deze rubriek geselecteerde 'Literatuur Nederland' en 'Literatuur buitenland', zien we dat de in Nederlandse aculeaten geïnteresseerde liefhebber met het lezen van jaarlijks gemiddeld resp. 25 en 40 literatuuropgaven goed bij kan blijven wat betreft nieuwe literatuur.

Publicaties met een determinatietabel of met een opsomming van belangrijke verschillen tussen families, genera of soorten zijn voorzien van een *.

Stuur ook uw verslag of artikel naar me op, zodat dit jaarlijks overzicht nog completer wordt. Ik dank Henny Wiering andermaal voor zijn belangrijke bijdrage aan deze rubriek.

Literatuur Nederland

Abdalla, F.C., H. Velthuis, C. da Cruz-Landim & M.J. Duchateau, 1999. Changes in the

- morphology and ultrastructure of the Dufour's gland during the life cycle of the bumblebee queen, *Bombus terrestris* L. (Hymenoptera: Bombini). - Netherlands Journal of Zoology 49: 251-261.
- Achterberg, C. van, 1999. Obituary and bibliography of G. v.d. Zanden (1915-1999). - Zoologische Mededelingen, Leiden 73:
- Achterkamp, B., 1999. Recensie Graafwespen van de Benelux - Supplement. - Amoeba 73: 118-119.
- Anonymus, 1999. Meten en weten. Wilde bijen schrikbarend achteruit. - Van Nature 9: 5.
- Boer, P., 1999. Hymenoptera Aculeata p.p. - angeldragers: mieren: xxiii. In: Vorst, O. (red.), Verslag van de 153e zomerbijeenkomst te Pieterburen, 5 t/m 7 juni 1998. - Entomologische Berichten, Amsterdam 59: xvii-xxxiv.
- Boer, P., 1999. Aanvullingen op en vraagtekens bij de Nederlandse mierenfauna (Hymenoptera: Formicidae). - Entomologische Berichten, Amsterdam 59: 141-144.
- Boer, P. & T. de Gruyter, 1999. Mieren in de Noord-Hollandse duinen. Verspreidingsatlas. - NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, BOO-onderzoeksrapport 1999-03, 23 pp.
- Bosman, W., C. van Turnhout & H. Esselink, 1999. Effecten van herstelmaatregelen op diersoorten: "Eerste versie van Standaard Meetprotocol Fauna (SMPF) en Richtlijnen-programma Uitvoering Herstelmaatregelen fauna (RUHF). - Rapport Stichting Bargerveen, Nijmegen, 81 p.
- Breugel, P. van, 1999. Natuur in de tuin. - Brabants Landschap 123: 7-15.
- Groenendijk, D. & T.M.J. Peeters, 1999. Inventarisatie van enkele groepen insecten op de zandige steilranden en schrale vegetaties in De Marke. - De Vlinderstichting, Wageningen, rapport VS 99.32, 20 p.
- Hogendoorn, K. & R. Leys, 1999. Life-cycle of *Halictus rubicundus* Christ (Hymenoptera: Halictidae) in The Netherlands: comparison of two populations. - Journal of the Kansas Entomological Society 70 [1997]: 347-352.
- * Klein, W., 1999. De graafwespen van de Benelux. Supplement. - Jeugdbondsuitgeverij, 37 p.
- Koster, A., 1999. Honingwinning in relatie tot maatschappelijke aspecten. - IBN-Rapport 438, 83 p. + 5 bijlagen.
- Kuijken, P., H. Nieuwenhuijsen, W. Heitmans & J. Smit, 1999. Hymenoptera Aculeata p.p. - angeldragers: bijen en wespen: xxii-xxiii. In: Vorst, O. (red.), Verslag van de 153e zomerbijeenkomst te Pieterburen, 5 t/m 7 juni 1998. - Entomologische Berichten, Amsterdam 59: xvii-xxxiv.
- Kwak, M. M. & T. Schwab-Vos, 1999. Bloemzaadmengsels voor hommels, bijen en vlinders: handig of niet? - Natura 96 (1054): 41-43.
- Pappers, S.M., T.J. de Jong, P.G.L. Klinkhamer & E. Meelis, 1999. Effects of nectar content on the number of bumblebee approaches and the length of visitation sequences in *Echium vulgare* (Boraginaceae). - Oikos 87: 580-586.
- Peeters, T., 1999. Bijen in de duinen. Een verkenning in de Amsterdamse Waterleiding-duinen. - Duin 22: 7-9.
- Peeters, T., 1999. (Graaf)wespen en -bijen: 42-44. In: B. Peters, Verborgene Valleien. Ecologie en beheer van mergelgroeven in Zuid-Limburg. De Curfsgroeven als voorbeeld. - Stichting Ark, 79 p. + 3 bijlagen.
- Peeters, T.M.J., 1999. Bijen, wespen en mieren in terreinen van de TWM in 1998: 35-37. - In: Wielink, P. van & T. Peeters (red.), Natuurstudie in terreinen van de Tilburgsche Waterleiding-Maatschappij in 1998, TWM & KNNV-afdeling Tilburg, 68 p.
- Peeters, T.M.J., I.P. Raemakers & J. Smit, 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae). - EIS-Nederland, Leiden, 226 p.
- Raemakers, I. & P. van Helsdingen, 1999. De vuurspindoder *Eoferreola rhombica*, een voor Nederland nieuwe spinnendoder, en haar bijzondere waard: de lentevuurspin *Eresus*

sandalatus (Hymenoptera: Pompilidae; Araneae: Eresidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 9: 1-6.

Reemer, M., T. Peeters, T. Zeegers & W. Ellis, 1999. Wilde bijen in terreinen van Natuurmonumenten. - EIS-Nederland, Leiden, 59 p.

Smit, J., 1999. Bijen en wespen: 9-10. In: Anonymus, Waarnemingen voorjaarsweekend 16, 17 mei, Epe, Gelderland. - Veelpoot 10: 5-13.

Smit, J., 1999. Bijen en wespen: 17. In: Anonymus, Waarnemingen nazomerweekend 28, 29 augustus, Beugen, N. Brabant. - Veelpoot 10: 13-17.

Wiering, H., 1999. *Pemphredon montana*, een nieuwe graafwesp voor Nederland (Hymenoptera: Sphecidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 9: 142.

Enige buitenlandse literatuur

- * Amiet, F., A. Müller & R. Neumeyer, 1999. Fauna Helvetica 4. Apidae 2. *Colletes*, *Dufourea*, *Hylaeus*, *Nomia*, *Nomioides*, *Rhopitoides*, *Rophites*, *Sphecodes*, *Systropha*. - Centre suisse de cartographie de la faune & Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 219 p.
- Archer, M. E., 1999. Taxonomy and world distribution of the Euro-Asian species of *Dolichovespula* (Hym., Vespinae). - Entomologist's Monthly Magazine 135: 153-160.
- Archer, M.E., 1999. *Crossocerus walkeri* (Shuckard) (Hym., Sphecidae) with a black clypeus. - Entomologist's Monthly Magazine 135: 212.
- Artmann-Graf, G., 1999. *Polistes dominulus* (Christ) gründet Kolonie nach Möglichkeit an letztjährigen Nestern. - Bembix 12: 11-13.
- Baker, D.B., 1999. On new stelidine bees from SW Asia and NW Africa, with a list of the Old-World taxa assigned on the genus *Stelis* Panzer, 1806 (Hymenoptera, Apoidea, Megachilidae). - Mitt. Mus. nat. Kd. Berlin, Deutsch. ent. Z. 46: 231-242.
- Basibuyuk, H.H. & D.L.J. Quicke, 1999. Grooming behaviours in the Hymenoptera (Insecta): potential phylogenetic significance. - Zoological Journal of the Linnean Society, 125: 349-382.
- Bishop, J.A. & W.S. Armbruster, 1999. Thermoregulatory abilities of Alaskan bees: effects of size, phylogeny and ecology. - Functional Ecology 13: 711-724.
- Bland, K.P., 1999. A record of *Ectemnius ruficornis* (Zett.) (Hymenoptera: Sphecidae) and its anthomyiid cleptoparasite (Diptera) breeding in Southern Scotland. - Br. J. Ent. Nat. Hist. 12: 232-234.
- Blösch, M., 1999. Präkopulationsverhalten bei *Passaloecus*-Arten: *P. corniger* Shuckard, *P. eremita* Kohl, *P. insignis* Vander Linden, *P. singularis* Dahlbom (Hymenoptera: Sphecidae). - Bembix 12: 17-20.
- Brothers, D.J., 1999. Phylogeny and evolution of wasps, ants and bees (Hymenoptera, Chrysidoidea, Vespoidea and Apoidea). - Zoologica Scripta 28: 233-249.
- Burn, J.T. & J. de Rond, 1999. New taxonomic status for *Anteon faciale* and *A. pseudohilare* (Hymenoptera: Dryinidae). - Entomologische Berichten, Amsterdam 59: 10-12.
- Carpenter, J.M., 1999. What do we know about chrysidoid (Hymenoptera) relationships? - Zoologica Scripta 28: 215-231.
- Carpenter, J.M. & W.C. Wheeler, 1999. Towards simultaneous analysis of morphological and molecular data in Hymenoptera. - Zoologica Scripta 28: 251-260.
- Celary, W., 1999. New and rare species of the genus *Hylaeus* Fabricius, 1793 for the fauna of Poland (Hymenoptera: Apoidea: Colletidae). - Acta zool. cracov. 42: 259-264.
- Chittka, L, J.D. Thomson & N.M. Waser, 1999. Flower constancy, insect psychology and plant evolution. - Naturwissenschaften 86: 361-377.
- Comba, L., 1999. Patch use by bumblebees (Hymenoptera Apidae): temperature, wind, flower density and traplining. - Ethology Ecology & Evolution 11: 243-264.
- Danforth, B.N., 1999. Phylogeny of the bee genus *Lasioglossum* (Hymenoptera: Halictidae)

- based on mitochondrial COI sequence data. - Systematic Entomology 24: 377-393.
- Ebmer, A.W., 1999. Die westpaläarktischen Arten der Gattung *Dufourea* Lepeletier 1841 (Insecta: Hymenoptera: Apoidea: Halictidae: Rophitinae). Vierter Nachtrag. - Linzer biol. Beitr. 31: 183-228.
- Ebmer, P.A.W., 1999. Die Datierung von Adolf Schenks "Beschreibung der Nassauischen Bienen, zweiter Nachtrag" (Insecta, Hymenoptera, Apoidea). - Senckenbergiana biologica 78: 219-224.
- * Else, G.R., 1999. Identification Leaf-cutter bees. - British Wildlife 11: 388-393.
- Engel, M.S., 1999. The taxonomy of recent and fossil honey bees (Hymenoptera: Apidae; Apis). - Journal of Hymenoptera Research 8 (2): 165-196.
- Engel, M.S., 1999. *Megachile glaesaria*, the first megachilid bee fossil from amber (Hymenoptera: Megachilidae). - American Museum Novitates 3276: 1-13.
- Erhardt, H., 1999. Die Stechimmenfauna einer stillgelegten Tonkuhle im Landkreis Ammerland (Hymenoptera: Aculeata). - Drosera 99: 69-94.
- Ernst, M., 1999. Das Lebensraumspektrum der Ameisenbläulinge *Maculinea nausithous* und *Maculinea teleius* im Regierungsbezirk Darmstadt (Hessen) sowie Vorschläge zur Erhaltung ihrer Lebensräume. - Natur und Landschaft 74: 299-305.
- * Gusenleitner, J., 1999. Bestimmungstabellen mittel- und südeuropäischer Eumeniden (Vespoidea, Hymenoptera). 10. Die Gattung *Allodynerus* Blüthgen 1938 mit Nachträgen zum Teil 1: Die Gattung *Leptochilus* Saussure und Teil 4: Die Gattung *Ancistrocerus* Wesmäl. - Linzer biol. Beitr. 31: 93-101.
- * Gusenleitner, J., 1999. Bestimmungstabellen mittel- und südeuropäischer Eumeniden (Vespoidea, Hymenoptera). 11. Die Gattung *Discoelius* Latreille 1809, *Eumenes* Latreille 1802, *Katamenes* Meade-Waldo 1910, *Delta* Saussure 1855, *Ischnogasteroides* Magretti 1884 und *Pareumenes* Saussure 1855. - Linzer biol. Beitr. 31: 561-584.
- * Gusenleitner, J., 1999. Bestimmungstabellen mittel- und südeuropäischer Eumeniden (Vespoidea, Hymenoptera). 12. Die Gattung *Symmorphus* Wesmäl 1836. - Linzer biol. Beitr. 31: 585-592.
- Herrmann, M., 1999. Einfluss von Flächengröße und Isolation auf die Präsenz von Grabwespen (Hymenoptera; Sphecidae). - Drosera 99: 1-22.
- Herrmann, M. & A. Müller, 1999. Wenn die Gölle geht - Wieviele Bienen können in einer extensiv genutzten Agrarlandschaft leben (Hymenoptera, Apidae)? - Mitt. natf. Ges. Schaffhausen 44: 175-202.
- * Herrmann, M. & D. Doczkal, 1999. Schlüssel zur Trennung der Zwillingarten *Lasioglossum sexstrigatum* (Schenck, 1870) und *Lasioglossum sabulosum* (Warncke, 1986) (Hym., Apidae). - Entomologische Nachrichten und Berichte 43: 33-40.
- * Jacobs, H.-J., 1999. Zur Unterscheidung kleiner Weibchen von *Crossocerus podagricus* (vander Linden, 1829) und *C. congener* (Dahlbom, 1844) (Hym., Sphecidae). - Bembix 12: 26-27.
- Kuhlmann, M., 1999. Rote Liste der gefährdeten Stechimmen (Wildbienen und Wespen, Hymenoptera Aculeata) Westfalens. 1. Fassung: 563-574. - In: LÖBF/LAFAO NRW (Hrsg.), Rote Liste der gefährdeten Pflanzen und Tiere in Nordrhein-Westfalen, 3. Fassg. - LÖBF-Schr.R. 17: 644 p.
- * Linsenmaier, W., 1999. Die Goldwespen Nordafrikas (Hymenoptera, Chrysididae). - Entomofauna, Supplement 10: 281 p.
- Lude, A., M. Reich & H. Plachter, 1999. Life strategies of ants in unpredictable floodplain habitats of alpine rivers (Hymenoptera: Formicidae). - Entomol. Gener. 24: 75-91.
- Mader, D., 1999. Geologische und biologische Entomooökologie der rezenten Seidenbiene *Colletes*. Band 1. - Logabook, Köln, 807 p.
- Mader, D., 1999. Einmietung der Mauerbiene *Osmia adunca* und anderer solitärer

- Wildbienen und Wespen in Nestbauten der Seidenbiene *Colletes daviesanus* in Eifel, Saarland und Pfalz. - *Dendrocopus* 26: 170-215.
- Melo, G.A.R., 1999. Phylogenetic relationships and classification of the major lineages of Apoidea (Hymenoptera), with emphasis on the crabronid wasps. - *Sc. Papers nat. Hist. Mus. Kansas* 14: 1-55.
- Osborne, J.L. et al., 1999. A landscape-scale study of bumble bee foraging range and constancy, using harmonic radar. - *Journal of Applied Ecology* 36: 519-533.
- Packer, L., 1999. A phylogenetic analysis of western European species of the *Lasioglossum leucozonium* group (Hymenoptera: Halictidae): sociobiological and taxonomic implications. - *Canadian Journal of Zoology*,
- Packer, L., A. Porsa, C. Plateaux-Quénu & L. Plateaux, 1999. A cryptic species allied to *Evyllaes villosulus* (Kirby) (Hymenoptera: Halictidae). - *Ann. Soc. Entomol. Fr. (N.S.)* 35: 165-171.
- Patiny, S., 1999. Révision des Panurginae ouest-paléarctiques n'appartenant pas la tribu des Melitturgini Michener 1944. Partie 1: *Panurgus* Panzer, 1806 et *Camptopoeum* Spinola, 1843 (Hymenoptera, Andrenidae). - *Entomofauna* 20 (19): 309-328.
- Patiny, S., 1999. Etude phylogénétique des Panurginae de l'ancien monde (Hymenoptera, Andrenidae). - *Linzer biol. Beitr.* 31: 249-275.
- Pauly, A., 1999. Catalogue des Hyménoptères Aculéates de Belgique. - *Bull. Soc. R. Ent.* 135: 98-125.
- Paxton, R.J. & H. Pohl, 1999. The tawny mining bee *Andrena fulva* (Müller) (Hymenoptera, Andreninae) at a South Wales field site and its associated organisms: Hymenoptera, Diptera, Nematoda and Strepsiptera. - *Br. J. Ent. Nat. Hist.* 12: 57-67.
- Peisl, P., 1999. Beobachtungen und Gedanken zum Verhalten von Bienen-Männchen. - *Bembix* 12: 21-25.
- * Pekkarinen, A. & B. Gustafsson, 1999. The *Polistes* species in northern Europe (Hymenoptera: Vespidae). - *Entomologica Fennica* 10: 191-197.
- Ronquist, F., 1999. Phylogeny of the Hymenoptera (Insecta): the state of the art. - *Zoologica Scripta* 28: 3-11.
- Rose, E.A.F, R.J. Harris & T.R. Glare, 1999. Possible pathogens of social wasps (Hymenoptera: Vespidae) and their potential as biological control agents. - *New Zealand Journal of Zoology* 26: 179-190.
- Schlumprecht, H., 1999. Welche Art kommt in Zukunft auf die Rote Liste? - Risikogruppen-Identifikation mit statistischen Methoden. - *Natur und Landschaft* 74: 273-280.
- Schultz, T.R., M.S. Engel & M. Prentice, 1999. Resolving conflict between morphological and molecular evidence for the origin of eusociality in the 'corbiculate' bees (Hymenoptera: Apidae): a hypothesis-testing approach. - *The University of Kansas Natural History Museum Special Publication* 24: 110-123.
- * Schwarz, M. & F. Gusenleitner, 1999. Weitere Angaben zur Bienenfauna Österreichs Vorstudie zu einer Gesamtbearbeitung der Bienen Österreichs II (Hymenoptera, Apidae). - *Entomofauna* 20: 185-256.
- Steffan-Dewenter, I. & T. Tschamntke, 1999. Effects of habitat isolation on pollinator communities and seed set. - *Oecologia* 121: 432-440.
- Theunert, R., 1999. Neue Fundorte für einige nach dem zweiten Weltkrieg nur spärlich bekannt gewordene Stechimmen Niedersachsens (Hym.), III. - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 43: 137-139.
- Theunert, R., 1999. Erstnachweise von Stechimmen für die niedersächsische Fauna (Insecta: Hymenoptera). Folge III. - *Mitt. intern. ent. Ver.* 24: 77-80.
- Ulrich, W., 1999. The number of species of Hymenoptera in Europe and assessment of the total number of Hymenoptera in the world. - *Polskie Pismo Entomologiczne* 68: 151-164.

- Weber, K., 1999. Ausgewählte Hautflügler: Wildbienen: 231-239. - In: Handbuch landschaftsökologischer Leistungen, 3 Auflage, VUBD, Nürnberg.
- Westrich, P., 1999. A review of the identity of *Osmia cerinthidis* Morawitz (Hymenoptera, Apidae) in Belgium. - Linzer biol. Beitr. 31 (2): 783.
- Wolf, H., 1999. Wegwespen in Deutschland, ihre Häufigkeit, das Geschlechterverhältnis und das letzte Vorkommen der Rote-Liste-Arten in der Bundesländern (Hymenoptera: Pompilidae). - Mitt. intern. ent. Ver. 24: 149-175.